
Izhodišča za nacionalno strategijo regionalnega razvoja

Author(s): Jože DEKLEVA

Source: *Urbani Izziv*, No. 15, REGIONALNO PLANIRANJE (april 1991 / April 1991), pp. 9-16

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44179811>

Accessed: 27-09-2018 08:10 UTC

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

This article is licensed under a Attribution 4.0 International (CC BY 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

JSTOR

Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

Jože DEKLEVA

Izhodišča za nacionalno strategijo regionalnega razvoja

V tem prispevku predpostavljam, da je za uresničevanje nacionalne strategije regionalnega razvoja temeljnega pomena sistem teritorialne organiziranosti. Cilj državne regulacije razvoja v prostoru ostaja približevanje k policentrični organizaciji prostora. Pri tem imam v mislih predvsem tak razvoj omrežij gospodarske in družbene infrastrukture, ki zagotavlja vsem državljanom podoben dostop do osnovnih dobrin, in to ob takem izkoriščanju naravnih resursov, ki ne ogroža bodočih prebivalcev.

Nadalje predpostavljam, da regijo lahko opredelimo kot območje, s katerega prebivalstvo praviloma teži k enemu urbanemu središču (npr. dnevna delovna migracija). Torej regijo prostorsko opredeljuje regionalno središče, ki v posameznih primerih lahko ima tudi dodatne značilnosti (npr. nacionalno središče), in območje z ostalimi naselji. Spremembe v prometnih in komunikacijskih omrežjih, skupaj s tehnološkimi spremembami v sferi proizvodnje in porabe spreminjajo odnose med regijami ter razmere za delo in bivanje v posamezni regiji.

Ni mogoče izključiti možnosti, da je policentrično usmeritev, s čimer razumemo zmanjševanje razlik med regionalnimi središči in pripadajočim območjem, mogoče uresničevati tudi v primeru, ko je regija razdeljena na več različnih občin, kot je to primer Slovenije v zadnjih desetletjih. Vsekakor pa nas izkušnje iz preteklosti opozarjajo, da je izredno problematično razvijati uravnoveženost med regionalnimi centri, če je sistem političnega odločanja organiziran po načelu občin, ki so v svojih odločitvah povsem avtonomne, čeprav pripadajo isti regiji in je usklajevanje med občinami postavljeno na načelo prosto-

voljnosti. Če smo že proklamirali načelo regionalnega policentrizma, bi bilo smiselno pričakovati, da bo skladno s tem načelom nacionalni teritorij razčlenjen tudi na regije in ne izključno na občine. Zato v prvem delu prispevka navajam nekatere razloge za dvostopenjsko teritorialno organizacijo Slovenije, kar pomeni, da se poleg občin oblikujejo tudi regije. Tako ureditev bi lahko določili v novi ustavi.

V drugem delu prispevka izhajam iz predpostavke, da bo Slovenija tudi v bodoče zasledovala policentrični razvoj, tj. čim bolj uravnovežen razvoj regionalnih središč, vendar v spremenjenih razmerah. Najprej je potrebno ugotoviti, da vključevanje Slovenije v procese evropske integracije predpostavlja odprte meje za prosto gibanje kapitala in dela. Te zahteve ne postavljajo v bistveno spremenjene pogoje samo gospodarstva, ampak tudi slovenski prostor oz. regionalna središča kot njihov najbolj vitalen del. Čeprav bo proces prilagajanja trajal daljše obdobje - nekateri napovedujejo, da v manj kot desetih letih ni možno normalizirati obstoječe lastninske strukture -, bodo slovenska mesta in regije skupaj s podjetji izpostavljena mednarodni konkurenci. Odpiranje meja in prostora za cirkulacijo kapitala postavljajo vprašanja, ki zahtevajo spremembe v regionalni strategiji.

Mnogi pričakujejo, da moderne tehnologije, ki temeljijo na informatiki in telekomunikacijah, zagotavljajo možnosti tudi za večjo decentralizacijo proizvodnih dejavnosti iz nekdanjih industrijskih centrov. Podobna so tudi pričakovanja glede terciarnih dejavnosti, ki so v nekaterih primerih samo še s telekomunikacijskimi sistemi

povezane z običajnimi lokacijami v mestnih središčih. Takšne težnje je sicer možno zaslediti v razvitih industrijskih družbah, ki temeljijo na tretji revoluciji, ob dveh opozorilih:

1. Razvoj informatike in telekomunikacij sicer omogoča decentralizacijo nekaterih dejavnosti ob vzporedni koncentraciji vodilnih funkcij. Večja decentralizacija delovnih mest, kar je vsekakor v skladu s cilji regionalnega policentrizma, lahko pomeni tudi manjšo avtonomijo oz. večjo odvisnost posamezne regije od novih mednarodnih centrov moči. Tehnologije tretje tehnološke revolucije sočasno omogočajo večjo decentralizacijo in centralizacijo.
2. Prestrukturiranje gospodarstva bo v prvem obdobju povzročilo zmanjšanje delovnih mest, kar bo prizadelo vse regije, še posebej pa tiste z enostarsko sestavo gospodarstva brez možnosti pre zaposlovanja, ki jih nudijo večja urbana središča. Praviloma pa tudi nove dejavnosti, ki so značilna za tretjo industrijsko revolucijo, nastajajo najprej v središčih z razvitejšo infrastrukturo in širšo ponudbo kvalificirane delovne sile in specializiranih storitev. Decentralizacija novih dejavnosti na preostala regijska središča pa je odvisna od države, če in ko lahko tudi v slabše opremljenih središčih ustvari ustrezno ponudbo opremljenega prostora.

Pričakovane spremembe v širšem okolju in v slovenskem gospodarstvu postavljajo uresničevanje policentričnega razvoja Slovenije pod vprašaj, še posebej v prvem obdobju prestrukturiranja gospodarstva, ko bo država razpolagala s skromnimi možnostmi za naložbe v gospodarsko in družbeno infrastrukturo, ki so predpogoj za skladnejši regionalni razvoj v tržnem gospodarstvu. Kljub temu pa se ni mogoče odreči ustrezni pomoči tistim regijam, v katerih bo prestrukturiranje gospodarstva povzročilo socialno nesprejemljivo brezposelnost. Verjetno

je prav zaradi možnosti visoke koncentracije nezaposlenosti, ki lahko doseže tudi do 50% aktivnega prebivalstva v rudarsko-metalurških regijah in tradicionalnih industrijskih središčih, potrebno dograditi veljavno zasnovano policentričnega razvoja, ki je računala s polno zaposlenostjo in večjimi možnostmi za teritorialno redistribucijo dohodka, da bi bil prostor opremljen enakomerneje.

Razlogi za regionalno členitev

Razprava o osnutku slovenske ustave je razkrila precej različnih pogledov na bodočo teritorialno organiziranost. Na eni strani so zagovorniki enostopenjskega sistema, ki poleg republiške oblastvene ravni predvidevajo še večje število manjših občin, te pa naj bi delovale po načelih lokalne samouprave, medtem, ko bi državne pristojnosti ostale republikli. Na drugi so zagovorniki dvostopenjskega sistema, ki med občino in republiko predvidevajo dodatno raven, za kar uporabljajo različne oznake: regija, provinca in okraj. Razlike pa obstajajo tudi znotraj druge skupine glede na sestavo bodoče republiške skupščine ali, če povemo drugače: zagovornike dvostopenjskega sistema je možno razvrstiti v tri podskupine, v katerih so:

- (1) zagovorniki teritorialne decentralizacije republiških upravnih organov, ki preko regionalnih izpostav lahko zagotavljajo doslednejše izvajanje odločitev središča in tudi manjša prilagajanja lokalnim razmeram v okvirih svobodne presoje upravnega organa,
- (2) zagovorniki regij z neposredno izvoljenimi regionalnimi skupščinami in enodomno republiško skupščino ter
- (3) zagovorniki dvodomne republiške skupščine, ki predpostavlja poleg regionalnih skupščin tudi neposredno zastopanje regionalnih interesov v najvišjem organu oblasti v posebnem domu.

Kakšna bo dokončna odločitev republiške skupščine je danes težko predvidevati; mogoče je le zaslediti, da je

vedno manj zagovornikov enostopenjskega sistema, še posebej če upoštevamo možnosti, da se lahko obstoječe občine preoblikujejo v več manjših, kar lahko povzroči vsaj dvoje:

- (1) v manjših občinah je manj možnosti za izvajanje tako imenovanih državnih funkcij, ki tako obremenjujejo obstoječe občine in jih ni možno izvajati iz enega samega središča in
- (2) odnosi med republiko in regijami bodo postali še manj pregledni; zaradi bistvenega povečanja števila občin bo vsako uskaljevanje interesov težka oz. nemogoča naloga, če so težave velike ob mnogo manjšem številu občin.

In končno je možno navesti tudi dejstvo, da enostopenjske sisteme poznajo v redkih in posebnih državah, kot sta npr. Luksemburg in Islandija. Tudi Svet Evrope v Resoluciji o lokalni samoupravi priporoča državam članicam dvostopenjski sistem, in sicer poleg občinske tudi regionalno raven odločanja in to zato, da bi se dosledneje uresničevala lokalna samouprava. Podobne sisteme so razvili v večini evropskih držav z izjemo federacij, pri katerih se pojavlja še dodatna raven politično-teritorialne oblasti. Mogoče ni prenačljivo trditi, da bo v Sloveniji možno sicer hitro doseči sporazum o nujnosti, da med občino kot temeljno enoto lokalne samouprave in republiko obstaja še vmesna raven. Vendar pa bo težje doseči sporazum o delitvi pristojnosti med občino in regijo in še težje o enoli ali dvodomni sestavi najvišje zakonodajne oblasti.

Če bi vprašanje teritorialne organiziranosti Slovenije kot suverene države bilo samo vprašanje upravne racionalnosti, kar nedvomno tudi je, in ne tudi politično, bi bila odločitev lažja. Potrebno bi bilo poiskati tako obliko teritorialne organiziranosti, ki bi zagotavljala demokratičnost odločanja o javnih zadevah z najmanjšimi možnimi stroški, slednji pa bi bilo potrebno tudi prilagoditi nacionalno strategijo regionalnega razvoja.

Vendar oblikovanje teritorialne organiziranosti vpliva tudi na politično življenje določene države, zato je razumljivo, da posamezna stranka iz pragmatičnih razlogov dajejo prednost določenim oblikam teritorialne organizacije volilcev oziroma političnega sistema. Znan je primer, da je bil Greater London Council (GLC) trin v peti konservativne centralne vlade, ker ga je obvladovala laburistična stranka, ki tako pred vlado redno postavlja nove socialne zahteve. Regionalni konflikt so rešili tako, da je centralna vlada GLC končno ukinila.

Tudi v Sloveniji lahko pričakujemo, da bodo v primeru dvostopenjskega političnega sistema večinske stranke v nekaterih regijah druge kot v republiki, če se bodo v perspektivi razlike v socialni in gospodarski sestavi posameznih regij odražale tudi v razporeditvi politične moči med strankami.

Med centralno in regionalnimi vladami je vedno mnogo potencialnih konfliktov, zadostuje že na primer, da se davki zbirajo v republiški proračun in da so regije odgovorne za večji del gospodarske in socialne infrastrukture, za katero je potrebno vsaj del sredstev pridobiti v konkurenci z ostalimi regijami iz republiškega vira. V takih okoliščinah se v vsaki regiji uveljavi stranka, ki mimo interesov središča in ostalih regij uspeva pridobiti največ sredstev za lastno regijo. Medtem ko je osnovni problem republike zagotoviti akumulacijo kapitala in relativno politično stabilnost celotnega sistema, pa je interes posamezne regije razvoj lastne gospodarske in socialne infrastrukture, s katero poskuša na svoje območje pritegniti razvojno in dohodkovno zanimive naložbe. Za razliko od posamezne regije, ki se ji ni potrebno ozirati na morebitne negativne vplive na ostale regije, pa mora republika usklajevati celoto (oziroma se to pričakuje vsaj od republiške vlade).

Vprašanje regionalizacije torej ni samo problem razvoja demokratičnega in racionalnega sistema javne uprave,

ampak deloma tudi vprašanje teritorialne razporeditve političnega vpliva različnih regij in s tem tudi strank nad javnim življenjem. Zato je to vprašanje za Slovenijo brez regionalno-strankarske tradicije tako nepregledno.

Razpravo o regionalizaciji Slovenije dodatno obremenjuje dejstvo, da se nova ustava pripravlja za samostojno državo. Mnogi se sprašujejo, ali ne bo Slovenija, če bo razdeljena na več regij, zelo težko dosegala nacionalno soglasje ob vprašanih, ki zahtevajo, da bi bili parcialni interesi podrejeni splošnim? Mnogi se seveda sprašujejo ravno obratno, namreč ali bo Slovenija, v kateri regionalnih interesov ne bo mogoče razvijati znotraj ustreznega, npr. dvostopenjskega političnega sistema, sploh sposobna preseči partikularne interese in definirati strategijo nacionalnega razvoja.

Čeprav sta navedeni dilemi na prvi pogled vredni vse pozornosti, ne predstavljata dobrega izhodišča za odločanje o bodoči institucionalni ureditvi lokalne samouprave. Razumljivo je, da ima vsaka pomembnejša razvojna odločitev, npr. na področju infrastrukture, različne vplive na regije, vendar je regionalne razsežnosti potrebno strokovno ovrednotiti in tako zagotoviti osnove za tehten dialog med republiškim in regijskimi centri odločanja. Toda ko gre za razporejanje sredstev, se ni možno izogniti tudi političnim pritiskom, kar se lahko dogaja tako v regionalnih skupščinah ali pa v neinstitucionaliziranih oblikah teritorialnega povezovanja prizadetih občin tudi mimo strank in drugih institucij. Končno je to tudi izkušnja iz naše enostrankarske preteklosti. Verjetno ni realno pričakovati večje politične enotnosti Slovenije, če bodo manjše možnosti za regionalno izražanje interesov, ker se konfliktom med republiškimi in regionalnimi interesi ni mogoče izogniti.

Regionalizem je torej prisoten v vsaki družbi in ima osnovo v bolj ali manj organizirani politični reakciji na teritorialne posledice posegov države

ali pomembnejših gospodarskih subjektov. Nobeno regionalno družbeno gibanje - kot npr. nastaja v Mariboru in na Obali -, ki si zastavlja za cilj spremembo položaja lastne regije oziroma njenega deleža v nacionalni ekonomiji, ni samo po sebi separatistično, lahko pa postane, če ni institucionalnih možnosti za izražanje regionalnih ciljev in s tem tudi možnosti spreminjanja lastne gospodarske osnove po poti demokratičnega dialoga, ki naj bi potekal v okvirih sprejetih nacionalnih premis regionalnega razvoja.

Če regionalizem razumemo predvsem kot družbeno gibanje, ki se izraža tudi preko regionalnih institucij, potem je jasno, da moramo prevrednotiti tudi dosedanje pojmovanje regionalnega planiranja, ki ima smisel samo ob sodobnem izražanju in konfrontaciji regionalnih interesov.

Verjetno ni dvomov, da sistem teritorialne organiziranosti bistveno vpliva na gospodarjenje s prostorom. Če bodo na primer občinam prepuščene pristojnosti nad osnovnim zdravstvenim varstvom in se bo istočasno povečalo število občin, lahko pričakujemo tudi porast zahtev po razvijanju novih zdravstvenih domov. Vsaka občina bo poskušala na svojem ozemlju, tj. bližje lastnemu prebivalstvu zagotoviti osnovno oskrbo, ki naj bi bila na voljo tudi sosednjim občinam. Take in podobne dileme je sicer možno reševati tudi s finančnimi restrikcijami, vendar nas izkušnje iz preteklosti opozarjajo, da se v takih primerih razvijejo politični pritiski, ki jih ni vedno možno vmiti v okvire ekonomske racionalnosti, še posebej, če upoštevamo, da so danes pod vprašajem deli omrežja zdravstvenih in izobraževalnih ustanov. Zato je toliko bolj presenetljivo, da je Slovenija vedno deklarirala policentrizem, ki so ga strokovnjaki določili kot sistem sorazmerno enakovrednih regionalnih mest, istočasno pa je ostajala pri enostopenjski teritorialni ureditvi, v katerih regionalna središča niso imela nobene pristojnosti nasproti občinskim. Znani so primeri, da so v manj razvitih območjih občine, ki so

dobivale sredstva iz republiškega proračuna, večino sredstev porabili za razvoj občinskega središča, in to kjub deklaraciji o razvoju občinskega policentrizma.

Ne bi smeli torej več ponavljati napake, da deklariramo policentrizem regionalnih središč in istočasno ne razvijemo take teritorialne organiziranosti, ki bo regionalnim središčem omogočala, da zmanjšujejo razlike med različnimi območji v Sloveniji. Politika regionalnega policentrizma je ostala deklaracija, medtem ko so bile možnosti usmerjanja poselitve prepuščene občinam, če odmislimo posege, ki jih je posredno ali neposredno usmerjala republika oz. njen politični vrh v različnih koalicijah s prednostnimi panogami.

Problem regionalne členitve Slovenije

Do sedaj smo pogosto uporabljali pojem regija, vendar smo ga definirali samo posredno, tj. kot vmesno stopnjo odločanja med občino in republiko, kar pa pušča pojem neopredeljen. Razlike med posameznimi območji Slovenije so pomembne in zato ni možno celotnega teritorija razdeliti na regije, ki bodo v celoti izenačene, torej popolna izenačenost regionalnih središč tudi ni možna. Razlogi za to so predvsem v fizični razgibanosti teritorija, ki sam po sebi ne nudi osnov za razvoj večjih mest v enakomerni medsebojni razdalji. Geografskim razlogom je potrebno prišteti še zgodovinske. Dežele nekdanje Avstro-Ogrske monarhije so bile na ozemlju Slovenije razmejene tako, da je ob nastanku nacionalne države v Sloveniji ostala v celoti samo dežela Kranjska, glavna mesta ostalih dežel (Gorica, Trst, Celovec in Gradec) pa pripadajo sosednjim državam. Tako je nekdanje glavno mesto dežele postalo nacionalno središče, s koncentracijo številnih dejavnosti v Ljubljani pa je skušalo razviti funkcije, ki so bile nekdanj dostopne v drugih središčih monarhije (Dunaj, Praga, Budimpešta). Problem slovenskega nacionalnega projekta je po svoje, kako iz deželnega

(provincialnega) središča narediti nacionalno središče, ne da bi ogrozili vsa ostala središča, ki zagotavljajo konsolidacijo nacionalnega ozemlja.

S politiko regionalnega policentrizma je Slovenija poskušala preprečiti koncentracijo dejavnosti in prebivalstva v Ljubljani, kar bi se (oz. se bo) v razmerah tržnega gospodarstva verjetno v večji meri tudi dogodilo. V razmerah zaprte ekonomije sta za gospodarski in politični vpliv nad slovenskim prostorom z Ljubljano tekmovali samo mesti Maribor in Zagreb. Nekdanja središča pa so nekdanji vpliv nad slovenskim ozemljem izgubila.

Možni scenarij regionalnega razvoja

Potrebno se je vprašati, kaj bo s policentrizmom regionalnih središč v perspektivi oz. kakšno strategijo regionalnega razvoja je mogoče uresničevati glede na spremenjene razmere.

V obdobju prilagajanja slovenskega gospodarstva mednarodnim pogojem gospodarjenja lahko pričakujemo naslednje procese:

- (1) velike razlike v nezaposlenosti med regijami glede na visoko koncentracijo panog (rudarstvo, metalurgija tradicionalne predclovalne industrije) v nekaterih regijah,
- (2) izrazitejšo gospodarsko povezovanje Slovenije s sosednjimi regijami, predvsem Italije in Avstrije, kar lahko privede do večje odvisnosti obmejnih regij (predvsem Primorske in Štajerske) od nekdanjih regionalnih središč in
- (3) uveljavljanje tržnih zakonitosti v gospodarstvu in predvidene skromne finančne možnosti države za razvoj gospodarske in družbene infrastrukture oz. velika odvisnost od interesov tujih koncesionarjev bo privedlo do hitrejšega nadomeščanja izgubljenih delovnih mest z novimi v večjih

središčih predvsem v Ljubljani, Mariboru in v drugih s svetom že dobro povezanih središčih, v katerih bo lažje začeti z novimi dejavnostmi. Praviloma naj bi se v naslednjih fazah te dejavnosti razširile tudi na manjša središča, in to pod pogojem, da bo država (republika in regije) zagotovila ustrezen razvoj infrastrukture.

Verjetno premalo upoštevamo dejstvo, da se je v preteklosti tudi na račun političnega voluntarizma nekdanjega vodstva marsikatera proizvodnja locirala v bolj obrobne kraje. To danes lahko ocenimo kot politiko približevanja delovnih mest delavcem in istočasno kot zmanjševanje stroškov za izgradnjo novih stanovanj in družbene infrastrukture. Taka politika, ki je bolj kot proklamirani regionalni policentriem vodila k disperziji industrije in zmanjševanju pritiska delavcev na stanovanjske fonde v mestih, je bila možna zaradi prevlade političnih meril tudi pri gospodarskih odločitvah.

Če bo vpliv političnega dejavnika zmanjšan in če bodo manjše možnosti za razvoj infrastrukture v slabše opremljenih območjih, lahko pričakujemo večjo koncentracijo novih dejavnosti na že opremljenih območjih.

Slovenska regionalna središča se bodo tako kot podjetja morala prilagoditi mednarodnim pogojem. Znano je, da so industrijske proizvodnje, ki so že doživele prestrukturiranje na osnovah informacijsko-telekomunikacijske tehnologije, prostorsko fleksibilnejše od tradicionalnih proizvodenj. Če so zagotovljeni tudi drugi pogoji (politična stabilnost in pravna varnost), lahko nove tehnologije izbirajo lokacijo med večjim številom središč, kot je bilo s tehnologijami iz druge industrijske revolucije. To načeloma sicer pomeni dvoje:

(1) da se tiste dejavnosti, ki potrebujejo raziskovalne, finančne in druge redke storitve, koncentrirajo v večjih (mednarodnih) središčih, kot so Milano, Frankfurt in

München, v neposredni bližini Slovenije in

(2) da se enostavnejši deli proizvodnje preselijo na območja s cenejšo delovno silo in manjšimi ekološkimi omejitvami (do sedaj so bile to dežele tretjega sveta, v perspektivi pa bodo verjetno tudi države Vzhodne in Jugovzhodne Evrope).

Mogoče je nakazani scenarij regionalnega razvoja Slovenije nekoliko mračnijaški. Kot je npr. Gradec lahko prevzel določene funkcije Maribora, se lahko zgodi tudi obratno, namreč da bo Maribor dosegel na nekaterih področjih višjo stopnjo specializacije - in končno bosta obe mesti na marsikaterem področju tudi sodelovali pri poizkusu, da se skupaj zavarujeta pred nekontroliranim prodorom multinacionalnega kapitala iz metropol zahodnega dela združene Evrope (nemško - francosko - britanske multinacionalke). Podobne spremembe v teritorialni delitvi dela oz. v odnosih med regionalnimi središči so možne tudi v severnoprimerjski in kraško-obalni regiji in končno tudi v Prekmurju, ki je večkrat samo zemljepisno del Slovenije, ki se z zamudo posveča združevanju nacionalnega ozemlja okrog nekdanjega deželnega in današnjega nacionalnega središča.

Tako bo vprašanje policentričnega razvoja Slovenije postalo kompleksnejše, in sicer:

- (1) Sloveniji se z odpiranjem v Evropo nudijo nove možnosti, z njimi je povezan tudi večji gospodarski vpliv tujega kapitala na dele nacionalnega teritorija, in
- (2) prestrukturiranje gospodarstva bo najmočnejše prizadelo regije z nerazvejano gospodarsko strukturo, ki so praviloma tudi brez večjega urbanega središča kot osnove za razvoj novih dejavnosti.

Obeh nakazanih pojavov danes ni možno kvantitativno opredeliti, ker so možni, kot smo že nakazali, tudi obratni procesi. Vendar verjetno ni

realno pričakovati, da bodo slovenska mesta s slabše razvito infrastrukturo lahko enakopravno tekmovala z mesti v sosednjih regijah, vsaj ne v prvem obdobju gospodarskega prestrukturiranja, ki pa lahko traja tudi daljše obdobje. Ista ugotovitev verjetno velja tudi v odnosu do prostorske razporeditve dejavnosti med posameznimi regijami v Sloveniji. Razvoj informatike in telekomunikacij omogoča razvoj novih dejavnosti tudi v manj dostopnih krajih, vendar bodo tudi v tem primeru nove dejavnosti nastale v središčih, ki bodo najprej povezana z novimi telekomunikacijskimi sistemi. Šele kasneje, ko bodo večja središča povezana z mednarodnim omrežjem, je možno pričakovati povezovanje tudi manjših središč, če upoštevamo izkušnje sveta, ki je gospodarstvo prestrukturiral v začetku sedemdesetih let na začetku energetske krize. Tak razvoj je realno pričakovati tudi v Sloveniji, kar pomeni, da se bodo tehnološko intenzivne dejavnosti razvile v urbanih središčih, ki nudijo ustrezno inovacijsko klimo in premorejo ustrezne raziskovalno - tehnološke parke. Razvoj tehnološko inventivnih dejavnosti se bo kasneje prenesel tudi na manjša središča in zagotovil osnove za decentralizacijo tehnološko prestrukturiranih industrij ali pa bodo sodobne tehnologije ostale izolirane enklave na dvoriščih tehničnih inštitutov, kot je to primer danes.

Na vprašanje, kakšno regionalno strategijo potrebuje Slovenija, ki je na pragu tretje industrijske revolucije, je težko odgovoriti. Zato se ni treba čuditi, če je Republiška skupščina sprejela strategijo nacionalnega razvoja, v kateri se regionalni razvoj omenja v nekaj odstavkih, in to ob jasnem opozorilu, da Slovenija potrebuje novo prostorsko politiko, ki je ne moremo zanikati.

Zaključki

Načelo regionalnega policentrizma, ki ga razumemo kot čim skladnejši razvoj urbanih regij s pripadajočimi območji, bo tudi v perspektivi pomemben cilj. Vendar bo potrebno

poiskati nove poti za približevanje k večji izenačenosti posameznih delov nacionalnega teritorija.

Predvsem je potrebno odločitev o eno - ali dvostopenjski teritorialni organiziranosti razumeti tudi kot vprašanje racionalnosti javne uprave. Med republiško vlado in vladami posameznih regij so v vsaki demokratični družbi vedno prisotni konflikti. S tem je potrebno računati, saj vsak državni poseg v gospodarstvo in infrastrukturo ali nadgradnjo lahko spreminja odnose med regijami.

Če zaostajanje določene regije sovpada s prestrukturiranjem določenega sektorja (npr. rudarstvo, metalurgija), teritorialni konflikt preraste še v socialnega.

Ker se navedenim konfliktom ni možno izogniti, saj je regionalni policentrizem le cilj, h kateremu se teži, ni pa ga možno uresničiti, je še toliko bolj pomembno, da politični sistem odpira tudi možnosti za izražanje in konfrontacijo regionalnih interesov. Nesmiselno pa je apriorno etiketirati nek sistem teritorialne organizacije za naprednega in drugega za nazadnjaškega. Večja decentraliziranost sistema odločanja npr. male občine še ne zagotavlja enakomernega izražanja vseh, tudi manjšinskih interesov.

Zato bi najprej morali normalizirati sistem, s katerim lahko država organizira prostorsko ponudbo in tako omogoči posameznim mestom večje možnosti v tekmovanju in sodelovanju z ostalimi centri v regiji Alpe - Jadran, kar pomeni celo vrsto institucionalnih sprememb, na katere je stroka javnost opozorila. Danes so posamezne občine prepuščene neenakopravni tekmi, ki bo lahko imela za razvoj slovenskega podjetništva nezaželene posledice.

Večjo pozornost bi Slovenija morala posvetiti povezovanju v mednarodna omrežja avtocest, hitrih železnic in različnih telekomunikacijskih sistemov. Z odpiranjem držav Vzhodne Evrope lahko postane preko Slovenije

tranzit v smeri sever-jug manj zanimiv, kar lahko neugodno vpliva na prestrukturiranje slovenskega gospodarstva in nam tako od nekdanjega križa ostane le povezava med Padsko in panonsko nižino, ki je postala aktualna z možnostjo večjega povezovanja držav Pentagonale.

Ne vidimo pravega razloga, da tudi Slovenija ne bi razvila dvostopenjskega sistema teritorialne organiziranosti, ki bi regijam moral zagotavljati predvsem dvojce:

(1) Z regionalnimi plani je potrebno uskladiti v času in prostoru samo razvoj omrežij gospodarske in družbene infrastrukture, ki jo danes med seboj neusklajeno načrtujejo različni republiški resoriji. Višja stopnja koordiniranosti javnega sektorja bo tudi jasnejša usmeritev za občine in posamezne gospodarske subjekte. Slednji danes preveč časa in sredstev porabijo za tiste dejavnosti v zvezi z

opremljanjem prostora, ki jih v tržni ekonomiji lahko zagotovi edino država.

(2) Večja avtonomija regij, v okviru nakazanih regionalnih planov razvoja infrastrukture, bo omogočala, da se regije tudi neposredno povezujejo s sosednjimi regijami in tako poskušajo zase in za Slovenijo pridobiti čim bolj ugodna izhodišča za novo vlogo slovenskih mest v mednarodni delitvi dela.

(3) Ker ni možno pričakovati, da imajo vse regije enake možnosti in razmere, je smiselno, da nad tistimi območji, ki danes nimajo možnosti za enakopravnejše povezovanje s svetom, prevzame skrbništvo republika in jih tako zavaruje pred negativnimi učinki nekontroliranega razvoja, medtem ko lahko ostanejo rezervat za razvoj, ko bodo za to ustvarjene razmere.

Jože Dekleva, dipl. inž. arh.